

5. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навчальний посібник / Г. Л. Чайка. – К. : Знання, 2011. – 445 с.

Анна Пилипенко
Наук. керівник – к.філос.н. Вощенко В. Ю.
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасних умовах різко змінилося ставлення до комунікації. Новий комунікативний простір породжується рівноцінними незалежними один від одного учасниками. Тільки за допомогою ефективно проведеної комунікації у сучасному суспільстві відбувається усе більше й більше подій. Суспільство стало більш залежним від комунікації.

Основною умовою існування та розвитку суспільства нині є документно-комунікативна діяльність. Із розвитком суспільного прогресу, ускладненням інформаційних потреб постійно зростають обсяги документних ресурсів і темпи їхнього доведення до користувачів. Метою нашої статті є дослідження особливостей функціонування документної комунікації у сучасному світі.

Над питанням дослідження документно-комунікаційної системи працювали такі відомі науковці, як Ю.Н. Столяров, А.В. Соколов, А.А. Соляник, Н.Б. Зинов'єва, Н.М. Кушнарєнко, Г.М. Швецова-Водка та багато інших.

Як відомо, документна комунікація – це комунікація, що опосередкована документом, побудована на обміні документами між двома або більше учасниками комунікаційного процесу. Документна комунікація є підсистемою соціальної комунікації. Документ виник й існує у документно-комунікаційному процесі, тобто в такій комунікації, в якій від одного суб'єкта (відправник) до іншого (отримувач) передається інформація, що зафіксована на документі.

Більшість дослідників суголосні в тому, що документна комунікація є однією з основних підсистем соціальної комунікації, тобто системою обміну інформацією між двома і більше людьми. Сучасні автори теорії комунікації К. Шеннон та У. Вівер так потрактовують поняття комунікації: «Це всі дії, коли один розум впливає на інший» [1, с. 26]. Розглядаючи комунікацію як явище, виділяють такі складники комунікації: суб'єкт комунікації, предмет комунікації, комунікативні засоби, комунікативний процес тощо [1, с. 28].

Як і будь-яка інформація, документна рухається формальними каналами комунікації. До основних офіційних каналів документної комунікації належать видавнича, книготорговельна, інформаційна діяльність, бібліотечна, архівна й музейна справа. Розрізняються між собою названі структури документної комунікації лише орієнтацією на різні види документів, форми й методи їхньої обробки і представлення споживачу.

Місце документа в соціальній документній комунікації зумовлено його функцією передачі повідомлення від комуніканта до реципієнта. Будь-який документ як елемент документної комунікації можна охарактеризувати за формулою: «Хто, що, яким каналом, кому, з якою ефективністю повідомляє»

[3, с. 5]. Цей перелік питань став відомим як «формула Ласвелла». Часто її зменшують до мінімуму: «Хто, про що, кому».

Отже, найпростіша модель документної комунікації у суспільстві виглядає так: комунікант (тобто, відправник документного повідомлення, автор) – реципієнт (тобто, отримувач повідомлення (читач, слухач)) [5, с. 378]. Між комунікантом і реципієнтом устанавлюється канал комунікації, без якого зв'язок неможливий. Цим каналом від комуніканта до реципієнта передається комунікат, тобто документне повідомлення. Документну комунікацію можна вважати здійсненою тільки в тому випадку, коли реципієнт (отримувач) одержав закодовану інформацію та декодував її.

До того ж кодування – це представлення ідеї, яку прагне донести до одержувача комунікант, у кодах або символах, тобто в знаках, що перекладають ідею на мову, зрозумілу реципієнту. Процес кодування в значній мірі суб'єктивний, оскільки залежить від особи кодуючого.

Важливим є також процес декодування повідомлення – переклад його на мову одержувача. Воно визначається особистим сприйняттям одержувача, його здатністю розпізнавати й інтерпретувати коди, використані для передачі ідеї. Адекватність сприйняття повідомлення має певною мірою суб'єктивний характер і може варіювати від нуля до ста відсотків. Так, незнання іноземної мови зводить можливість декодування іншомовного повідомлення до нуля. А наявність схожого професійного, життєвого досвіду у відправника й одержувача збільшує адекватність сприйняття.

Зазначимо, що наведена схема є спрощеною. Насправді від автора (комуніканта) до споживача (реципієнта) веде набагато більш складний шлях, на якому відбувається процес створення, розповсюдження, зберігання і використання документа, доступу приймача, до документного повідомлення тощо.

Отже, документ є засобом (каналом) передачі інформації, якщо його розглядати як елемент комунікаційного процесу в цілому, або джерелом інформації (комунікантом), якщо його розглядати з позиції реципієнта.

Документно-комунікаційна система обслуговує без винятку усі сфери людської діяльності. Ця система містить цілу низку спеціально створених суспільних інститутів: редакційно-видавничу справу, науково-інформаційну і бібліографічну діяльність та ін. Сформульовані відповідні документні структури: бібліотеки, інформаційні центри, редакції газет і журналів, видавництва, архіви тощо.

Варто також пам'ятати, що жоден із видів комунікації не може існувати без бар'єрів, що перешкоджають її руху. Як правило, виділяють чотири бар'єри, які є характерними для документної комунікації в суспільстві: технічний, міжмовний, соціальний та психологічний [4, с. 404].

Суть технічного бар'єру полягає в недоступності потрібних документів для реципієнта. Якщо реципієнту відомі вихідні дані необхідного документа, публікації, то бібліотечно-бібліографічні служби, завдяки міжбібліотечній кооперації, можуть рано чи пізно надати йому якщо не сам документ, то його копію. Це завдання адресного пошуку, якому притаманний суто технічний характер і в якому не може бути жодної невідомої проблеми.

Проблема постає тоді, коли реципієнт спроможний сформулювати лише тему, але не може назвати відповідні до неї уточнення або джерела. Тоді виникає завдання семантичного пошуку інформації, яка є центральним предметом теорії інформаційно-пошукових систем. Саме за причини недосконалості інформаційно-пошукових систем, що забезпечує пошук у документних сховищах, архівах та бібліотеках, залишається актуальним в Україні криза інформації, яку можна виразити афоризмом: «Ми не знаємо, що ми знаємо» [3, с. 6].

Психологічний бар'єр під час сприйняття документів з'являється внаслідок нерозуміння реципієнтом його змісту. Ця проблема є актуальною під час сприйняття будь-якого з видів документів: нерозуміння замислу художника або письменника, нерозуміння суті документа. У цьому аспекті важливо виявити проблеми розуміння читання, оскільки воно, очевидно, є різновидом комунікаційного розуміння. Нині вирізняють такі варіанти психологічних бар'єрів під час сприйняття інформації:

1) поверхове комунікаційне сприйняття, коли читач не заглиблюється у зміст, можливо, з метою лише ознайомлення;

2) псевдокомунікація – механічне повторення тексту, така ситуація відбувається, наприклад, коли важливим є лише фактичне ознайомлення з документом [4, с. 267].

Варто зауважити, що психологічні бар'єри з'являються не завжди; вони тим помітніші, чим глибше читач намагається зрозуміти зміст тексту.

Соціальні бар'єри на шляху документної комунікації – це перешкоди, які висуває документно-інформаційна система та керуючі нею органи на шляху повідомлення від комуніканта до реципієнта. В аспекті книжкової комунікації основним з них є цензура, яка має багатовікову історію. У розгляді, наприклад, управлінської документації, документи погоджуються з відповідальними за зміст, форму та відповідність документа відділами або керівниками, без узгодження або підпису яких документ не буде функціонувати.

Міжмовний бар'єр полягає у можливості використання в документах різних мов, оскільки документ створюється, у першу чергу, для побутування в «своїй країні», відповідно, країна, що потребує ознайомлення з певним видом документа має перекласти його відповідною мовою у будь-який спосіб (можливе використання словників, комп'ютерних програм-перекладачів тощо), і тільки за цих обставин, відповідно, ознайомитися з цим документом.

Дослідження особливостей документних масивів як динамічної багатофункціональної системи, спрямованої на задоволення комунікаційних потреб суспільства, дозволяє визначити основні фактори оптимізації їх функціонування.

В основі новітніх інформаційних та управлінських процесів лежить проблема раціонального функціонування документно-комунікаційної системи. Для її усунення потрібні знання про особливості створення, руху та кумуляції документів у суспільстві, що відбиваються через функціонування документних потоків та масивів. Ефективність розвитку документальних комунікацій значною мірою також залежить від того, наскільки раціонально організовані та функціонують документні масиви.

На сучасному етапі розвитку України як незалежної та суверенної держави документні механізми комунікацій перевтілюються в найсучаснішу європейську форму комунікації – електронний документообіг, що функціонує майже на всіх рівнях інфраструктури регіону (бібліотеки, інтернет-кафе, адміністрації, управління та ін.). Тому для впровадження цієї інновації у суспільство та застосування її ефективних механізмів, необхідно забезпечити багатопланове вивчення стану справ у кожному регіоні, направити зусилля на проведення тренінгів і семінарів для оволодіння навичками користування електронним документообігом.

Отже, як показує дослідження, з кожним роком суспільство стає більш залежним від комунікації. Новий комунікативний простір породжується рівноцінними незалежними один від одного учасниками.

Нині відбувається невпинний процес ускладнення інформаційних потреб, що викликає, у свою чергу, зростання обсягів документних ресурсів. Подальший розвиток документно-комунікаційної сфери неможливий без інформаційної техніки та технологій, на впровадження яких та удосконалення засобів документування і розповсюдження інформації й націлені тематичні науково-дослідні роботи.

Відповідно, в основі успішної діяльності сучасних інформаційних й управлінських процесів лежить проблема раціонального функціонування документно-комунікаційної системи.

Джерела та література

1. Соколов А.В. Введение в теорию социальной коммуникации: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений, обучающихся по специальности «Культурология» / А.В. Соколов. – СПб, 1996. – 319 с.
2. Соляник А.А. Документні потоки та масиви: навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв / А.А. Соляник. – Х. : ХДАК, 2000. – 109 с.
3. Столяров Ю.Н. Соціальні комунікації: розвиток в інформаційному просторі / Ю.Н. Столяров // Вісник ХДАК: зб. наук. пр. – Х., 2000. – Вип. 2. – С. 4–7.
4. Швецова-Водка Г. Документ і книга в системі соціальних комунікацій / Г. Швецова-Водка. – Рівне, 2001. – 438 с.
5. Швецова-Водка Г. Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций / Г. Шевцова-Водка // Книга: исслед. и материалы. – 1994. – Сб. 69. – 425 с.

Софія Сокура, Юлія Дяченко
Наук. керівник – Волик Н. Г.
м. Полтава

ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАВЧАЛЬНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Інтерес до художньої літератури серед школярів останнім часом падає з надзвичайною швидкістю. Втім, читачі завжди були й залишаються. Все це й спонукало нас провести навчальне соціологічне дослідження в одній з типових шкіл Полтави, а саме в спеціалізованій школі №3.